

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 14 AUGUSTUS 1946

No. 1527

COMMISSIE VAN REDACTIE:

N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-(W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

Blz.

Opheffing der geldblokkeering door A. A. van Sandick	519
De organisatie der planning I door Ed. van Cleeff	520
Plan en Overheid door Prof. Mr. C. W. de Vries	522
Diensten van Nederland onder „Mutual Aid” en „Lend Lease” door Mr. J. Everts	523
Inflatie- en deflatietendities in de Vereenigde Staten door Dr. J. Kaufman	526
Boekaankondiging	530
Geld- en kapitaalmarkt	530
Statistieken:	
Bankstaten	530

DEZER DAGEN

ontbrandde te Groningen een heftige strijd tusschen vertegenwoordigers van verschillende landen. Een schaaktournooi van een omvang, zooals de wereld zelden heeft gezien, nam er een aanvang. Merkwaardige parallel met

Parijs, niet alleen wat betreft den heftigen strijd, maar ook wat betreft het aantal deelnemers en hun nationaliteit: het aantal meesters bedraagt omstreeks 20, waarvan ruim een derde gedeelte uit Oost-Europa afkomstig is.

In een van zijn bekende leerboeken, waarin het analytisch denkvermogen én de fantasie, eigen aan den Nederlandschen geest (helaas niet aan ieder Nederlander), zijn uitgekristalliseerd, wijst Dr. Euwe op het verschil tusschen strategie en tactiek. „De strategie is abstract, de tactiek concreet. Populair gezegd komt het bij de strategie op denken aan, bij de tactiek op kijken”. Van de huidige wereld kan men hoogstens zeggen, dat zij een eenigszins benauwend kijkspel oplevert, dat veel te denken geeft.

Vele harer problemen zijn in elk geval niet in twee of drie zetten op te lossen. Na het feitelijke fiasco van de overeenkomst van Potsdam is thans het probleem van Duitschland's economische eenheid opnieuw op het bord gezet. Oplossing vereischt een zeer vindingrijk combinatie-talent. Typisch is, in economisch opzicht, de analogie tusschen Duitschland en Japan: Mac Arthur's rapport over Juni legt den nadruk op de voedselschaarschte en de desorganisatie van het economisch leven; „bottle-neck” is (hoe kan het anders?) de kolenschaarschte, in hoofdzaak weer door beide eerstgenoemde factoren veroorzaakt.

Te Parijs begon de tweede ronde. Vele tactische manoeuvres zullen noodig zijn om de nieuwe wereldorde volgens strategisch gezonde beginselen te verwerkelijken. „En passant” werden de vroegere satellieten van Duitschland ontboden; aanvragen van toeschouwer-staten om mee te mogen spelen kwamen in behandeling. Het bestuursprobleem van Triëst is in eersten aanleg onoplosbaar verklaard.

In Engeland, dat een meesterlijken tactischen zet uit den oorlog: Montgomery's dubbelganger, aan de openbaarheid heeft prijsgegeven (niet alleen schakers houden van „nakaarten”), beginnen enkele resultaten van naoorlogsche krachtsinspanning duidelijk te worden. Wat de katoenindustrie betreft, is de „antipathy to employment” gedaald; het aantal arbeidskrachten was in Juni 1946 28.000 hooger dan in October 1945. De buitenlandse politiek blijft zware eischen stellen: de Perzen wenschen geen Engelsche pionnen in eigen stelling, het Joodsche immigratieprobleem nadert een hoogtepunt.

Nederland verdient dezer dagen een compliment. De spoorbrug bij Zutphen kwam weer in gebruik; de gemiddelde dagproductie van de mijnen nadert de 30.000 ton; met Italië en Joegoslavië kwamen handelsverdragen tot stand; het wetsontwerp op de vermogensaanwasbelasting werd aangenomen, na aan een wassenden stroom van anendementen onderworpen te zijn geweest; het aantal nieuwe emissies is groeiende; de spaarcampagne gaat dan, toch werkelijk nog dit jaar beginnen. En de export van oorlogsbruidjes komt op gang; de Canadeezen behoeven hier niet te komen schaken.

Beschikbare krachten

FRANSCHMAN

27 jaar, universitaire studie wis-, natuur- en letterkunde, gaarne verantwoordelijkheid op zich nemend, uitgebreide algemeene ontwikkeling, spreekt Engelsch als Fransch, Duitsch, Hollandsch, Italiaansch, veel gereisd,

ZOEKT FUNCTIE,

waarbij persoonlijke kwaliteiten tot uiting kunnen komen en waar goede toekomst aan verbonden is. Is, na proeftijd in Nederland, geneigd tot uitzending naar Zuid-Amerika, Australië, Nieuw-Zeeland, Britsch- of Nederlandsch-Indië.

Br. onder no. 594 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

ACCOUNTANT

lid VAGA, met veeljarige ervaring, sinds den oorlog in Rijksdienst, zoekt plaatsing in het bedrijfsleven als intern accountant bij groote onderneming of als deelgenoot in accountantskantoor. Zeer goede referenties. Brieven no. 591 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Welk bedrijf kan leidinggevende of zelfstandige functie (bij voorkeur levenspositie) bieden aan

BEKWAME KRACHT

die beschikt over organisatorische, leidinggevende en commerciële capaciteiten, administratieve kennis bezit, eenigszins technisch onderlegd is, alsmede ervaring heeft in de behandeling van personeelszaken? Leeftijd 33 jaar. Indienstreding binnenkort of later, eventueel ook buitenland. Brieven no. 592 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Energieke, goed ontwikkelde

kassierszoon

in het bezit van MULO, HBS (3 j.) en praktijkdiploma's Boekhouden. Belastingconsulent, Makelaar in Hypotheken, studeerend voor MO-boekhouden en Accountant, zag zich gaarne geplaatst speciaal voor controle of inspecties op administraties, in een werkring in het Westen of Midden des lands. Heeft leidende functie op een groote bankinstelling. Bekend met alle geldsanceringmaatregelen en bepalingen. Brieven onder no 597 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

JURIST

33 jaar, zag zich gaarne geplaatst in het bedrijfsleven; bij voorkeur op sociale afdeling of secretariaat. Brieven no. 596 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

VEREENIGDE NATIES

Bij het Secretariaat Vereenigde Naties New York kunnen geplaatst worden:

6 „QUALIFICATION ANALYSTS”

voor onderzoeken en classificeeren van sollicitaties. Leeftijd tot 35 jaar, salaris \$ 3010.

3 „PERSONNEL EXAMINERS”

voor ontvangen en beoordeelen van kandidaten voor afdelingen Economic Affairs and Trusteeship, Political Affairs en Social Affairs. Salaris \$ 5250.

1 „PERSONNEL OPERATIONS OFFICER”

voor toepassing regelen betreffende arbeidsvoorwaarden. Leeftijd tot 40 jaar. Salaris \$ 6600.

2 „ASSISTANT PERSONNEL OPERATIONS OFFICERS”.

Leeftijd tot 40 jaar. Salaris \$ 4710.

Nederlanders, de Engelsche en/of Fransche taal volkomen beheerschend en over ervaring beschikkend, kunnen zich voor nadere inlichtingen schriftelijk wenden, tot den Secretaris der Commissie van Advies voor Internationale Benoemingen, Ministerie van Buitenlandsche Zaken, Plein 23, 's-Gravenhage.

DE BANK

VERLEENT VOOR-
LICHTING BIJ HET
VERKRIJGEN VAN
FINANCIËEL
RECHTSHERSTEL.
ZIJ IS GESPECIA-
LISEERD OP DIT
GEBIED.

ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING
200 VESTINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Heerengracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor
PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Voofs;
Drs. J. H. Gispén;

Mr. I. F. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

(DEVIEZENBANK)

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

75 kantoren in Nederland

ALLE BANK-, EFFECTEN- EN
ASSURANTIEZAKEN

OPHEFFING DER GELDBLOKKEERING.

In hoofdstuk I van het „Witboek betreffende de maatregelen tot zuivering van het geldwezen in Nederland” worden de zes doeleinden aangegeven, welke met de geldzuivering (vnl. inlevering van bankbiljetten en blokkeering) werden nagestreefd. Deze doeleinden vallen in twee groepen uiteen. Tot de eene groep kunnen gerekend worden die, welke de registratie van bepaalde categorieën van geldbezit beoogen. Het Witboek noemt er drie:

1. de registratie van vermogens (in den geldvorm aangehouden) „als voorafgaand stadium tot de heffingen” en tevens het verschaffen van een verhaalsobject, waarop de fiscus in de naaste toekomst zal kunnen teruggrijpen;
2. het opsporen van zwarte of door collaboratie verworven vermogens;
3. de vaststelling van de bedragen aan bankbiljetten, zilverbons en muntbiljetten, die door oorlogshandelingen zijn vernietigd of zich in vijandelijk bezit bevonden en dus niet voor vergoeding in aanmerking komen.

Wij kunnen aannemen, dat dit drieledige doel grosso modo bereikt is, ja, reeds bereikt was op het moment, dat de inleveringstermijn van biljetten verstreken was en de geblokkeerde saldi, dank zij de opheffing van het bankgeheim, te bevoegder plaatse konden worden opgegeven. De greep van den fiscus is reeds effectief gemaakt kunnen worden door de (verplichte) zekerheidsstellingen.

Ter algeheele realisatie der genoemde doelstellingen zal een continuatie der blokkeering niet noodzakelijk zijn. De fiscus heeft of krijgt de beschikking over de gegevens, die hij noodig heeft, en heeft de geblokkeerde gelden, voorzover hij deze als verhaalsobject noodig heeft, door de zekerheidsstelling voor zich kunnen reserveeren. Het kan zijn, dat het verhaalsobject: geld, bij opheffing van de geldblokkeering, in bepaalde gevallen, door de betrokkenen in andersoortige activa zal worden omgezet. Voor den fiscus heeft dat nooit moeilijkheden opgeleverd en deze zijn thans, nu een „vlucht” naar het buitenland niet mogelijk is, eerst recht niet te verwachten.

Het bedrag aan biljetten en saldi, dat in vijandelijk bezit was, staat ook reeds nagenoeg vast, evenals de uit anderen hoofde niet opgekomen posten¹⁾.

Ter bereiking van deze drie doeleinden heeft de inlevering en blokkeering haar nut gehad. Voortzetting der blokkeering heeft voor deze doeleinden nauwelijks zin. Er zijn echter andere factoren in het spel, die in het Witboek eveneens worden vermeld. Dit zijn er ook drie, t.w.:

1. het binden van overtollige koopkracht, dus herstel van het monetaire evenwicht. Het gaat hier om de bestrijding van de inflatie. Dit noemt het Witboek het primaire doel;
2. de bestrijding van de arbeidsschuweid, die door den overvloed van geld in de hand was gewerkt;
3. de verkrijging van een controle op de besteding van het geldbezit bij de uitvoering van het urgentieprogramma voor den wederopbouw, dus als hulpmiddel bij het prioriteitsschema, dat bij den wederopbouw een rol speelt.

Terecht noemt het Witboek het binden van de overtollige koopkracht het belangrijkste doel. De arbeidsschuweid is, ondanks de geldblokkeering, nog ontstellend groot. Misschien hebben de monetaire maatregelen haar nog vergroot. In eerste instantie heeft het inleveren en blokkeeren van geld in dit opzicht wel goed gewerkt, maar het werken voor geld, dat toch al weinig aantrekkelijk is, als men er toch niet voor kan kopen wat men noodig heeft (kleding, huisraad, een fiets), wordt nog minder

¹⁾ Deze bedragen zijn, wat de bankbiljetten betreft, overigens teleurstellend gering (hoogstens 165 miljoen gulden, minus hetgeen nog aan de binnenlandsche houders, bij na-inlevering, zal moeten worden vergoed); en dan zal de winst voor de Schatkist nog moeten worden gedeeld met De Nederlandsche Bank, die recht heeft op hetgeen usantieel bij verwisseling van bankbiljetten niet pleegt op te komen. (Zie Witboek blz. 165).

aantrekkelijk, als men bemerkt, dat het geldbezit, als *store of value*, allerminst een veilig bezit is; doch integendeel bij den fiscus en de blokkeeringsinstanties een eerste prioriteit geniet.

Punt 3, de geldblokkeering als hulpmiddel ter doorvoering van het prioriteitsschema bij den wederopbouw, is practisch van gering nut, maar het kan wel veel ongerief en stagnatie veroorzaken. Bij deze prioriteit moet de economische zijde den doorslag geven. Als de economische urgentie vaststaat, en er zijn instanties, die zich hiermede speciaal bezighouden, dan zal de financiering mogelijk moeten zijn en kan het, ook in het algemeen belang, niet worden gedoogd, dat de middelen, die er wel zijn, niet kunnen worden gebruikt, omdat andere instanties, die zich met de blokkeering bezighouden, een veto uitspreken. Kan het „teveel” aan geld beter worden besteed dan voor het op gang brengen van, blijkens de verklaarde prioriteit, nuttig en urgent verklaarde herstelwerkzaamheden?

Het belangrijkste argument, de geldblokkeering als rem tegen de inflatie, hebben wij tot het laatste bewaard. De gedachtengang is bekend en spreekt gemakkelijk aan: veel geld en weinig goederen betekent verbroken evenwicht en leidt tot prijsstijging. Van twee zijden moet het evenwichtsherstel worden bereikt: door het beschikbaar komen van meer goederen, en, zoolang die er niet zijn, door inperking van het geldkwantum. Vandaar de noodzakelijkheid van een handhaving van de geldblokkeering.

Hierachter dient evenwel een vraagteeken te worden gezet.

Is er inderdaad zulk een nauw aanwijsbaar verband tusschen geldkwantum en goederenprijzen? De monetaire kwantiteitstheorie heeft het verkondigd, maar haar stellingen zijn afdoende weerlegd en waarlijk niet op losse gronden. Indien het economisch proces een mechanisch proces was, zou deze kwantiteitstheorie onweerlegbaar zijn. Door toepassing van bepaalde formules zou het prijsniveau zelfs te berekenen zijn. En dergelijke formules bestaan er vele.

Indien deze kwantiteitstheorie juist was, zouden wij uitermate pessimist moeten zijn. Want in ons land is de bankbiljettencirculatie in het laatste halfjaar verdubbeld en met een grooter bedrag toegenomen dan voor den oorlog aan bankbiljetten uitstond, terwijl een vermindering van de giroaldi nauwelijks is ingetreden.

Er is een geruststelling. Deze kwantiteitstheorie is niet juist, om de eenvoudige reden, dat het economisch proces geen mechanisme is. Als het geld vertrouwen geniet, komt er geen prijsstijging, ook al staat er veel geld uit en zijn de goederen schaarsch, mits de goederenproductie en -aanvoer stijgende zijn. En als het geld wordt gewantwoord kan een prijsstijging verwacht worden, ook al is het kwantum geld niet groot en kan van een goederenschaarschte niet worden gesproken. Daarom moet men bij het uitstippelen der monetaire politiek alles zetten op een herstel van het vertrouwen in het geld. Zoolang er twee soorten geld bestaan, geblokkeerd geld en vrij geld, zal er een jacht bestaan naar vrij geld en zal men zich gouden bergen voorstellen van hetgeen men met dit vrije geld kan uitrichten. Het niet vrij zijn van het geld drijft de prijzen op. Zou de blokkeering worden opgeheven, dan zou het bezit van vrij geld niets bijzonders zijn en er eerder toe leiden, dat het publiek rustig overweegt, of een bepaalde aankoop voor zijn zaak of voor consumptie thans wel verstandig is en of men er wel mede kan uitkomen. De conjunctuur zit ons in dit opzicht niet tegen, maar mede, want hoe teleurstellend de productiecijfers ook zijn, er is een merkbare verbetering, zij het ook met horten en stooten.

Het herstel van het vertrouwen in het geld doet tevens den eisch stellen, dat de fiscus het geldbezit niet als eerste aangrijpingspunt beschouwt: De fiscus heeft zich tot

circa een jaar geleden nooit opgehouden met de vraag, of het vermogen of het inkomen nu speciaal in den geldvorm werd gehouden of genoten en dat moet hem ook onverschillig zijn. Als fiscale maatregel, speciaal als anticipatie op de komende kapitaalsheffingen, is de geldblokkeering ook een ondeugdelijk middel, omdat de specifieke aanslagen zich in geen deele zullen dekken met de toevallige blokkeeringen.

Minstens van even groot belang voor het herstel van het vertrouwen in het geld, is, dat de Staat zijnerzijds alles nalaat, wat tot prijsopdriving leidt, wat daarom als inflatie uitwerkt, omdat de Staat de mogelijkheid bezit geld op gemakkelijke wijze te verkrijgen via de (binnenkort zullen wij kunnen zeggen: zijn) circulatiebank. Niet in de bestaande groote staatsschuld schuilt het gevaar, maar in het doorgaande proces van uitgaven doen, (dat is aankopen doen, om het even of het nu is voor materiaal of voor de werkkraft van ambtenaren) zonder dat hiertegenover inkomsten staan.

De geldblokkeering heeft zich zelf overleefd. Wij kunnen haar gerust missen. Zóó zal het toch niet lang kunnen voortgaan. Allen, die er mede te maken hebben, de ambtenaren van het Departement van Financiën, De Nederlandsche Bank, maar niet het minst het bedrijfsleven, waarvan het herstel der welvaart toch komen moet, kunnen er geen wijs meer uit worden. De Regeering is hiervan op de hoogte. Zij vrage zich eens af, onbevungen, zonder star vast te houden aan de theorie, die aan de blokkeering ten grondslag ligt en die waarlijk niet zoo hecht is gefundeerd, of het niet hoog tijd wordt tot liquidatie van dit systeem over te gaan.

A. A. VAN SANDICK.

DE ORGANISATIE DER PLANNING ¹⁾.

I.

Inleiding.

De publicatie der „Eerste Nota over het Nationaal Welvaartsplan 1946” is een goede aanleiding tot het stellen en beantwoorden van de vraag: hoe thans verder? Ik wil in dit verband een aantal opmerkingen maken van organisatorische aard. Vooraf dit: schrijver dezes, lid van de staf van het Centraal Planbureau, verkondigt hier geenszins „de” mening van het C.P.B. Zulks reeds hierom niet, omdat over een aantal der te behandelen vraagstukken „de” mening van het C.P.B. nog slechts bezig is zich te vormen.

Nieuwe gebieden van planning-activiteit.

De Eerste Nota is niet meer dan een bescheiden begin. Geschetst wordt de te verwachten, respectievelijk na te streven, ontwikkeling. Maar dit complex van schattingen en richtlijnen omvat nog slechts enkele, door het gemis aan gegevens soms vrij speculatief getrokken, lijnen en wel in hoofdzaak met betrekking tot 1946.

In meer dan één richting is uitwerking dan ook dringend nodig. Ik denk aan het volgende:

1. Het door de plannen bestreken *tijdvak* moet worden uitgebreid. Niet alleen 1946 (resp. het thans komende jaar 1947) moet worden gezien, maar ook een reeks van latere jaren. Het C.P.B. houdt zich hiermede reeds bezig.
2. Dat voert tot een probleem, dat voor 1946, jaar van eerste herstel der geleden schade, nog weinig urgent was: de *structuurpolitiek*. In welke richting zal, resp. moet onze structuur zich ontwikkelen? Ook dit wordt thans, zij het nog op bescheiden schaal, gezien.
3. Allengs zal ook aandacht moeten worden gewijd aan de *conjunctuurpolitiek*: hoe krijgen wij een stabiele

ontwikkeling met „full employment”? Hier rijzen vraagstukken als het bestrijden van de gevolgen van een eventuele baisse in het buitenland; voorts eist de paragraaf over „Eisen van monetair en financieel evenwicht” uit de Eerste Nota nadere uitwerking.

4. Deze punten betroffen de macro-economische ontwikkeling, d.w.z. de groei onzer volkshuishouding als geheel. Daarnaast komen echter ook kwesties van meer speciale aard aan de orde: *de evolutie in de afzonderlijke sectoren van het economisch leven* (industrie, landbouw, enz.), resp. *van de afzonderlijke bedrijfstakken*. De structuurpolitiek wijst reeds in deze richting: een juiste structuur van het geheel betekent een harmonische verdeling der bedrijvigheid over de onderdelen. Maar ook op zichzelf beschouwd is dit probleem van belang. Immers, een economische ontwikkeling, waarbij het geheel min of meer evenwichtig zou groeien, maar waarbij op deelgebieden sterke spanningen zouden bestaan, is, zo al denkbaar, toch zeker niet gezond. De nog onvoltooide Derde Nota van het C.P.B. houdt zich reeds enigermate met deze materie bezig.

Tot dusver dacht ik vooral aan de planning van het verloop van goederen- en geldstromen. Dit eist echter een goede organisatie voor deze planning. Het is dit organisatievraagstuk, dat ik hier, gedeeltelijk steunend op binnen het C.P.B. gemaakte voorstudies, nader zou willen bezien. Alvorens daartoe over te gaan, zij opgemerkt, dat de uitwerking van het Plan in genoemde richtingen — alsmede de te stellen eis van groter exactheid — een verbeterd statistisch apparaat vraagt, en meer „planmindedness” bij Overheid en bedrijfsleven. Ook die punten zullen ter sprake komen.

Planning en subsidiariteitsprincipe.

Bij organisatorische problemen is het steeds veilig, uit te gaan van het subsidiariteitsprincipe. Dit eist, gelijk bekend, dat aan meer centrale organen en met name aan staatsorganen niet meer wordt opgedragen dan dringend noodzakelijk is. Dus geldt, dat omvang en taak van het Centraal Planbureau niet groter mogen zijn dan onvermijdelijk is.

In de practijk blijkt, hoe nodig het is, dat aan deze eis de hand wordt gehouden. Het C.P.B. wordt namelijk meermalen benaderd door afzonderlijke bedrijfstakken, ja, ondernemingen, die hun problemen of desiderata wensen uiteen te zetten. Nu is het zeker niet zo, dat het C.P.B. voor deze bijzondere vraagstukken geen belangstelling zou hebben; veeleer wordt hier sterk beseft, dat men geen adviezen kan geven met betrekking tot de ontwikkeling van het geheel, wanneer men de ogen sluit voor de onderdelen. Herhaaldelijk wordt men pas op bepaalde punten attent, wanneer door contact met figuren uit het bedrijfsleven blijkt, met welke moeilijkheden men daar heeft te kampen. Ook bestaan er bedrijfstakken, ja, afzonderlijke ondernemingen, wier importantie dusdanig is, dat van tijd tot tijd enig contact met het centrale planning-orgaan gewenst kan zijn (mijnindustrie, spoorwegen).

Anderzijds kan het C.P.B. zich echter onmogelijk te ver verdiepen in details, hoe belangrijk ook. Ten eerste, omdat het apparaat, bestaande uit een uiteraard beperkt aantal leidende figuren en hun terzijde staande researchwerkers, gedwongen is te woekeren met de ter beschikking staande tijd. Ten tweede, omdat hier gewoonlijk meer technische detailkennis wordt geëist dan waarover de meer in de macro-economische richting gespecialiseerde leden van de staf van het C.P.B. beschikken. Wilde men zich werkelijk regelmatig in bedrijfstakproblemen verdiepen, dan zouden tal van deskundige specialisten moeten worden geëngageerd, hetgeen zeker een verduubeling, zo niet meer dan dat, zou beduiden van het huidige aantal van ca. vijftig wetenschappelijk opgeleide medewerkers (meest economen, ook enige juristen, ingenieurs en een enkele sociograaf).

¹⁾ Dit artikel was al gereed vóór het verschijnen van het aan de „Eerste Nota over het Nationaal Welvaartsplan 1946” gewijde „E.-S.B.”-nummer van 24 Juli 1946.

Maar, en dit bezwaar weegt wellicht het sterkste, men zou ongetwijfeld in een veel te grote, zeker ondemocratische mate van centralisatie vervallen, indien men in deze richting zou gaan. Over-organisatie en een geschematiseerde planning zouden niet uitblijven. Het C.P.B. behoort zich derhalve te beperken tot het geven van advies inzake zekere algemene hoofdlijnen der sociale en economische ontwikkeling. Het moet daarbij in het bijzonder de grote lijnen van de politiek van herstel en wederopbouw, alsmede, op den duur, van de conjunctuur- en structuurpolitiek in het oog houden. Specialisatie op dit macro-economische gebied, ten opzichte waarvan dit bureau wél deskundig kan zijn — zulks in tegenstelling met andere organen, die hier niet deskundig zijn, maar wel op bepaalde deelgebieden — betekent reeds de afbakening van een werkterrein, dat handen vol werk geeft.

Als het C.P.B. de detailvraagstukken dus zoveel mogelijk ter zijde behoort te laten, door wie moeten deze dan wel worden bezien?

Hier zijn twee oplossingen mogelijk:

1. er komen bijzondere planning-organen voor afzonderlijke sectoren en bedrijfstakken;
2. er komt géén planning ten aanzien van sectoren en bedrijfstakken.

Alleen macro-economische planning?

Wat de laatstgenoemde mogelijkheid betreft: hier en daar is men tegenwoordig geneigd om de planning te beperken tot een zekere mate van centrale, dus macro-economische, planning. De groei van sectoren en bedrijfstakken wil men dan geheel of grotendeels overlaten aan het *laisser-faire*-automatisme.

In dit verband kan Keynes worden genoemd. Deze wilde, zoals „The Economist” het in een artikel na zijn dood uitdrukte, zo nodig het prijsverloop, de hoogte van het nationale inkomen en de werkgelegenheid door de Staat laten beïnvloeden en dat dan liefst met behulp van financiële maatregelen. Maar hij geloofde, dat het niet nodig was verder te gaan in de richting van interventionisme. „His philosophy was to control the economic weather, not to issue detailed instructions about who should have umbrellas”²⁾. Een zeer verdienstelijke uitwerking van deze gedachtengang vindt men in een reeks artikelen over „Gekanaliseerde Economie” van een tweetal schrijvers uit de kring van het C.P.B., Witteveen en Stijkel, in het jong-liberale blad „Staet op den Trommele”³⁾.

In deze reeks wordt het probleem vooral bezien binnen het nationale kader. Merkwaardig is, dat men ten aanzien van de planning der wereldhuishouding een soortgelijke tendens kan bespeuren. Men ziet thans namelijk in Amerika een zeker streven om wel allerlei organen te stichten, die op internationale schaal een zekere planning moeten toepassen. Maar de ontwikkeling in het binnenland wil men zoveel mogelijk overlaten aan het vrije mechanisme van vraag en aanbod.

Naar mijn persoonlijke mening is deze combinatie van planning voor het geheel en *laisser-faire* ten aanzien der delen niet aanvaardbaar. Zulks vooral wegens twee redenen. Ten eerste geloof ik niet, dat men het geheel kan plannen met vrijwel algehele vrijlating der delen. Ten tweede acht ik het ook niet gewenst, dat men de delen geheel vrij laat. Over deze twee punten kort het volgende.

Planning is het opstellen van een harmonisch complex van schattingen en richtlijnen, met behulp waarvan de economische leiding haar beleid kan funderen. Beperking der planning tot het macro-economische gebied betekent beperking van het element der leiding, althans van de weloverwogen leiding, tot enige hoofdlijnen van economische politiek. Daartoe kunnen dan behoren, ik volg

hier Witteveen en Stijkel: „full-employment”-politiek (lage rente, progressieve belastingen ter voorkoming van „hoarding”, eventueel grote-werken-politiek) en anti-monopolisme. Voor de rest vertrouwt men op de werking van het vrije prijsmechanisme. Immers, binnen het kader van het aldus van sterke schommelingen en van monopolistische belemmeringen bevrijde geheel, zullen, meent men, de delen vanzelf voldoende worden geordend met behulp van het vrije spel der krachten. Naar mijn meening daarentegen berust deze politiek op een onsolide basis: economisch en vooral ook sociaal-psychologisch en sociaal-ethisch.

Economisch stelt men hier m.i. te veel vertrouwen in het prijsmechanisme. Het uitgangspunt is nl. het volgende. Men wil, door een juiste conjunctuurpolitiek en door anti-monopolistische maatregelen, een door vrije concurrentie en afwezigheid van monopolies gekenschetste, zich stabiel ontwikkelende orde scheppen. Deze orde zal dus de premissen, waarvan de liberale economen plachten uit te gaan, zeer dicht naderen. Gelukt dit, dan kan, overeenkomstig de leerstellingen der liberale economie, de economische ontwikkeling verder worden overgelaten aan het vrije spel der krachten.

Ik meen echter, dat ook onder de hier genoemde omstandigheden (aangenomen, dat deze te verwezenlijken zouden zijn) er nog tal van krachten zullen werken, die de werkelijkheid sterk zullen doen afwijken van het ideale beeld der theorie. Ik denk onder andere aan te trage reacties van de economische subjecten, aan kortzichtige maatregelen, gericht op onmiddellijke voordelen, aan het verkeerd richten der productie op grond van onjuiste kostprijscalculaties, aan het gebrek aan juist inzicht als gevolg van het ondoorzichtige karakter der op het concurrentiebeginsel berustende volkshuishouding, enz.

Ik geloof derhalve niet, dat men langs deze weg disharmonie en stagnatie zal kunnen voorkomen. Voorts heb ik, in dit kader, geen groot vertrouwen in de mogelijkheid van een afdoende beheersing van de conjunctuur door een monetair georiënteerde conjunctuurpolitiek, met als sluitstuk een grote-werken-politiek. De practijk, onder andere bij de New Deal⁴⁾, leert namelijk, dat een individualistisch, sterk voor *laisser-faire* geporteerd bedrijfsleven geneigd is op een dergelijke politiek te reageren door een zekere terughoudendheid op het gebied der investeringen. Dit betekent, dat het beoogde doel, nl. instandhouding, resp. verhoging der totale bedrijvigheid, niet of althans in onvoldoende mate zal worden bereikt.

Daarbij komt nog, dat een herstel van het vrije prijsmechanisme een zo vergaande ontmonopolisering eist, dat ik dit noch mogelijk acht (zie de niet zeer succesvolle anti-trust-politiek in Amerika), noch ook gewenst. Witteveen en Stijkel willen bijv., vanuit hun standpunt zeer terecht, onder andere de op merken berustende monopolies onmogelijk maken, zulks door de bescherming op te heffen, welke de Regering aan particuliere merken geeft. Ik meen, dat het merk zoveel positief te waarden aspecten heeft, bijv. als symbool van de verantwoordelijkheid van den individuen fabrikant voor de kwaliteit van zijn artikel, dat ik een dergelijke maatregel zeker niet zou toeuichen.

In een voortreffelijk artikel van van Ameringen, „Terug naar de negentiende eeuw”, gericht tegen Hayek’s „Road to Serfdom” (volgens van Ameringen een „zakarsenaal van grieven tegen alles wat sociaal en economisch vooruitstrevend is”!), wordt er verder terecht op gewezen, dat zelfs Hayek het monopolisme der arbeidersorganisaties niet durft aan te tasten. „Het reactionnaire odium van terug te willen naar het coalitieverbod... durft hij (Hayek) kennelijk niet aan”⁵⁾. Toch zou ook dit een

⁴⁾ Tinbergen, „Les van dertig jaar”, Amsterdam, 1944, blz. 72; vgl. ook Tinbergen, „Economische Bewegingsleer”, Amsterdam 1943, blz. 65 e.v.

⁵⁾ v. Ameringen, „Terug naar de negentiende eeuw”, De Vlam, 22 Juni 1946.

²⁾ „The Economist”, 27 April 1946, blz. 658.

³⁾ „Staet op den Trommele”, Januari/April 1946.

zeer essentieel onderdeel van een anti-monopolistische politiek zijn.

Thans het *sociaal-psychologische aspect* van een alleen macro-economische planning. De ondernemer in een branche, waar de vrije concurrentie domineert, staat steeds onder een sociaal-psychologische druk, die hem tot een zekere nerveuse mentaliteit brengt. Onophoudelijk bedreigd door zijn concurrenten, moet hij streven naar winst en macht, teneinde aldus voortdurend te trachten aan de kop te winnen wat hij aan de staart verliest. Dit voert, óf tot een extreem „chacun-pour-soi”, óf tot een op eigenbelang gebaseerde wil tot samenwerking. Is dit laatste onmogelijk als gevolg van een succesvolle anti-monopoliepolitiek, dan wordt de individualistische drang naar een zo groot mogelijke mate van eigen zekerheid en veiligheid nog verder opgezweept.

Welnu, een samenleving, bestaande uit op een dusdanige wijze voortdurend door angst voor uitschakeling opgejaagde ondernemers, moet wel uiterst labiel zijn. Het is de „crowd” uit de sociaal-psychologische literatuur⁶⁾, steeds geneigd tot ups en downs: vandaag: „hossannah”, morgen: „kruisigt hem”; vandaag „himmelhoch jauchzend”, morgen „zum Tode betrübt”. Een dergelijke instelling moet tot afwisselende perioden van economisch optimisme en economisch pessimisme leiden en dus tot de bekende conjunctuurgolven: vandaag een algemeen „enrichissez-vous”, morgen een even algemeen „sauve qui peut”.

Te menen, dat men, na het individualisme nog te hebben versterkt door een anti-monopolie-politiek, deze uit de individuele en sociale psyche voortspruitende golfbeweging zou kunnen bedwingen door niet-psychologische maatregelen als lage-rente-politiek, progressieve belastingen en grote werken, lijkt mij ongeoorloofd. Een m.i. in wezen steeds zwakke dijk van conjunctuurpolitieke maatregelen zal deze sterke golfbeweging nooit in bedwang kunnen houden.

Daaruit volgt, dat ik conjunctuurbestrijding, en in het bijzonder „full-employment”-politiek, in grote mate een zaak acht van heinvloeding der sociaal-psychologische sfeer. Welnu, stabiliteit kan men nooit verwachten van een ongeorganiseerde „crowd” van individualistische ondernemers, maar alleen, zie de „highly organised group” van McDougall⁷⁾, in een op welbewuste samenwerking en op organisatie berustende orde. Daarin moeten dan bovendien en individuen en groepen zich in dienst stellen van een boven het eigenbelang uitwijzend doel, zoals bijv., om ons tot het sociaal-economische terrein te beperken, een met blijvende „full employment” gepaard gaande en op juiste wijze verdeelde welvaart. Anders gezegd: wil men een blijvend-stabiele ontwikkeling bereiken, dan zijn, naast conjunctuurpolitieke maatregelen als zoëven bedoeld, vooral ook een welopgebouwd stelsel van bedrijfsorganisaties en een belangrijke mentaliteitswijziging onontbeerlijk.

Wij naderen de *sociaal-ethische aspecten*. Ik volsta met te zeggen, dat ik de mens niet geroepen acht om in de eerste plaats eigen voordeel na te streven en slechts indirect, als resultaat van een ingewikkeld spel van zich onafhankelijk van hem uitende maatschappelijke krachten, ook het geheel. Bovendien heeft Bierens de Haan, secretaris van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel, onlangs terecht betoogd, dat onze bedreigde samenleving slechts dan kan worden gered, wanneer deze opnieuw wordt gefundeerd op „wat de mensheid steeds als de hoogste waarden in haar leven heeft erkend, wat belangen en tijdelijke situaties te boven gaat. . . . de waarden en werkelijkheid van het Christendom”⁸⁾. Dit niet als uitgangspunt te nemen is m.i. de hoofdfout van de theoretici, die, behoudens een zekere

mate van macro-economische planning, het „chacun pour soi” willen behouden als basis van het economisch leven.

Samengevat: ik acht op tal van gronden — economische, sociaal-psychologische, ethische — het hier bestreden systeem onaanvaardbaar. Men wil te zeer, uitgaande van abstracte economische redeneringen, de maatschappelijke ontwikkeling in een bepaalde richting dwingen — een richting, die, voorzover zij een herstel van het vrije spel der krachten beoogt, bovendien zozeer ingaat tegen de werkelijke evolutie, dat men zich afvraagt, welke de krachten zouden moeten zijn, die dit systeem tot verwerkelijking zouden kunnen brengen.

Wel kan het volgende worden opgemerkt. Men moet dus zo intensief mogelijk streven naar een hecht stelsel van bedrijfsorganisatie en naar vèrgaande mentaliteitswijziging. Maar het zal, zeker wat dit laatste betreft, betrekkelijk veel tijd kosten, alvorens men een toestand bereikt, die een voldoende basis kan zijn voor een stabiele conjunctuurontwikkeling.

Tot zolang kan men uiteraard nagaan, wat met een conjunctuurpolitiek à la Keynes c.s. valt te bereiken. Uit het gezegde volgt, dat ik daarvan niet heel veel verwacht. Maar een grote-werken-politiek valt in elk geval te proberen. Bezwaren heb ik daarentegen tegen al die maatregelen, die slechts stappen terug zijn naar een (neo-) liberale orde. Met name zou ik het anti-monopolisme van Stijkel en Witteveen zeker niet in al zijn consequenties willen aanvaarden.

Uit het gezegde volgt nu verder, dat naast de macro-economische planning-arbeid van het C.P.B. een zekere mate van planning der deelgebieden noodzakelijk is. Ik betoogde reeds, dat dit niet door het C.P.B. behoort te geschieden. Door wie dan wel? Er zijn, meen ik, naast het C.P.B. twee categorieën van planorganen nodig: 1. planorganen voor een aantal sectoren, zoals de landbouw als geheel, de financiële sector als geheel, enz., en 2. planorganen voor de voornaamste bedrijfstakken.

Hierover in een volgend artikel.

ED. VAN CLEEFF.

PLAN EN OVERHEID.

Welk werkprogramma op het gebied van het administratief recht stelt het Planbureau zich voor? Moet niet, alvorens het Plan als economisch werkprogramma wordt bekeken, ook deze vraag onder het oog worden gezien? Bij de uitvoering van het economisch werkprogramma zullen toch overheidsorganen „handelen”, gebonden en geleid door regels van administratief recht. De overheidstaak zal in de toekomst beter moeten worden uitgevoerd. Ik kan mij niet voorstellen, dat dan in de bestaande organisatie van den overheidsdienst niets behoeft te worden veranderd dan alléén dit; dat een nieuwe adviseerende instantie wordt opgericht naast de bestaande actieve administratie van Rijk, provincie en gemeenten.

Hier rijst al dadelijk een vraag. Een oude vraag. Hoe is de verhouding tusschen de adviseerende instantie (administration consultative) en de besturende instantie (administration active)? Is alleen de eerste nieuw en blijft de tweede onberoerd? Maar ook indien het antwoord bevestigend luidt, welke is dan de wezenlijke, verzekerde invloed (dus overheidsmacht) van de nieuwe adviseerende instantie? Onder welke voorwaarden is het oude, onaangetast gebleven, overheidsorgaan aan het advies gebonden?

Toen schrijver dezes in een anderen kring dan die onzer lezers deze vraag opwierp, werd hem geantwoord: laten wij geen slapende honden wakker maken! Laat de overheidsdienst op bestuurlijk gebied onaangetast! Met de nieuwe adviezen weet dat overheidsapparaat in Rijk en gemeenten wel weg.

⁶⁾ McDougall, „The group mind”, Cambridge 1927, Ch. II.

⁷⁾ McDougall, Ch. III.

⁸⁾ Bierens de Haan, „Grondslagen der samenleving”, Maatschappijbelangen, 1 Juni 1946.

Maar de bedoeling dezerzijds is nu juist de honden aan het blaffen te krijgen. Dit is een te oneerbiedige uitdrukking en ik wil er niet aan toe voegen: blaffende honden bijten niet. De bedoeling is alleen om aan de organisatoren van het Plan te vragen, hoe zij zich de bestuurstaak georganiseerd voorstellen. In de stukken leer ik wel de plannen te zien als een economisch werkprogramma, maar hoe stelt men zich de vormen van het besturen voor? En in hoeverre zal dit besturen wéér op een eigen wetgeving zijn gebouwd? Of blijft op wetgevend gebied alles bij het oude: een regeling van zeer summieren aard door den landswetgever; daarop steunende nadere regelingen uitgaande van K.K.B.B., ministerieele beschikkingen, nadere voorschriften krachtens wet of besluit door rijks-ambtelijke instanties, nadere aanvullende verordeningen van de bestaande overheidsorganen der lagere publiekrechtelijke lichamen of wellicht van nieuwe wetgevende organen? Maar nu verder.

Heeft het Planbureau alleen maar een adviseerende taak of ook eigen bestuursbevoegdheid?

De Regeering verwacht een coördinatie van de werkzaamheden van de verschillende, in aanmerking komende afdelingen van de diverse economische departementen. Ik hoop, dat de brieven heen en weer zullen vliegen. Maar er is vrees. De memorie van toelichting bij de voorbereiding van de vaststelling van een Nationaal Welvaartsplan spreekt reeds van acht departementale instanties. Het is te hopen, dat elk dezer instanties wordt bediend door één afdeling of bureau. Ter geruststelling van hen, die de veelvuldigheid eeren, wordt medegedeeld, dat „in sommige opzichten” nog andere bureaux zullen kunnen worden ingeschakeld.

Dan moet nu in de toekomst niet incidenteel, maar systematisch worden ingegrepen; door de Overheid na verkregen advies. Maar „ingrijpen” is een mooi woord voor besturen; maar toch ook niet méér dan een mooi woord.

Hoe komt men nu aan een doelmatige wetgeving en bestuur? Het doel is een uniformer, een systematischer, een doelmatiger economisch beleid. Zal men dit beleid met een juridisch jasje voorzien?

Wie coördineert? De ministerraad, een economische raad, de wetgever, een wetgever, de bestaande bestuursorganen? De vrees moet bestaan, dat men er met de bestaande, normale administratieve organisatie in Rijk, provincie en gemeenten niet komt. En hoe zijn de bestuursbevoegdheden verdeeld?

Nu kan men bij het opmaken van een economisch werkplan de werking van den opzet der eerste plannen afwachten en stap voor stap verder gaan. Wie een uitbreidingsplan van een gemeente gelezen heeft, weet, dat er bij het bouwen van elk blokje een stukje werkelijkheid groeit, zoodat er nog al wat verschil kan wezen in dat, wat er werkelijk wordt neergezet en dat wat oorspronkelijk was geteekend. Het economisch werkplan behoeft niet volledig te zijn. Het „Plan” moet bewegelijk zijn.

Maar wat is het Plan der regelgevende en der besturende overheidsorganisatie naast het economische Plan? Is daarover iets bekend? Is hier niet iets geheel nieuws noodig?

C. W. DE VRIES.

DIENSTEN VAN NEDERLAND ONDER „MUTUAL AID” EN „LEND LEASE”.

Reeds veel is geschreven over de hulp in goederen en diensten, die Nederland gedurende en kort na den oorlog van zijn bondgenooten, de Vereenigde Staten, Engeland en Canada, ontvangen heeft onder bijzondere financieele faciliteiten. Minder bekend is echter, dat Nederland ook omgekeerd zeer belangrijke diensten aan deze bondge-

nooten bewezen heeft en het is daarom misschien de moeite waard om na te gaan, hoe deze creditzijde van de rekening er voor Nederland uitziet. Daarbij vinde een beperking plaats tot de werkingsfeer van de „Lend Lease Act” (U.S.A.) en het „Mutual Aid Agreement” (Engeland) en, wat betreft Canada, tot de diensten voor militaire behoeften.

„Mutual Aid”. (Engeland).

Tusschen het Vereenigd Koninkrijk en het Koninkrijk der Nederlanden, vertegenwoordigd door zijn Regeering te Londen, werd, ingaande 1 Juni 1944, een overeenkomst gesloten, waarbij werd afgesproken, dat elk der beide landen de kosten zou dragen van alle diensten, welke het ten behoeve van het leger van het andere land zou verrichten. Gelijksoortige overeenkomsten sloot Engeland af met België, Luxemburg, Frankrijk, enz. Zij eindigden alle 6 maanden na de capitulatie van Duitschland (8 November 1945). De werking van dit „Mutual Aid Agreement” beperkte zich dus tot diensten voor militaire behoeften, doch er behoeft ternauwernood de aandacht op te worden gevestigd, dat deze tegen het einde van den oorlog en kort daarna van overwegend belang waren. Dat was immers de periode, waarin in Engeland de opleiding werd voorbereid en voltrokken van onze troepen (Brigade Prinses Irene en later de troepen, bestemd voor het Verre Oosten) en daaronder valt aan deze zijde van het water de geheele periode van den strijd om ons land en van de bevrijding. En in dezen tijd werden wederzijds niet alleen de kosten van de geleverde goederen (uitrustingsstukken, oorlogsmateriaal, voeding voor de troepen) en van alle bewezen diensten (huisvesting, transport, reparaties, ziekenhuisverpleging en arbeid), doch zelfs van de schaden, veroorzaakt door onrechtmatig optreden van militairen (zgn. „claims”), gedragen door de landen, door wie deze hulp was verleend.

Voor Nederland betekende dit, dat, naarmate de geallieerde troepen verder in ons land wisten door te dringen — er zijn weken geweest waarin practisch het geheele leger van Montgomery, de 21e legergroep, zich binnen de Nederlandsche grenzen bevond — er Nederlandsche organen moesten zijn, die den Nederlandschen burger betaalden voor alle diensten, die hij, al of niet op verzoek van de Nederlandsche Overheid, aan de geallieerde legers verrichtte, voor de inkwartiering, die hij verschaftte, voor den arbeid, die hij in loondienst of volgens contract leverde op vliegvelden, in reparatiewerkplaatsen voor vrachtauto's, in wasscherijen en telefooncentrales, en voor het afstaan van zijn huis, fabriek of werkplaats ten behoeve van legeronderdeelen, die deze wenschten te vorderen.

Er was echter geen centraal orgaan, dat met die taak kon worden belast: het frontgebied is ook geen plaats, waarvoor men nauwkeurige regels over het indienen van rekeningen kan geven of waar men kan verwachten, dat zulke regels, als zij er zouden zijn, nauwkeurig zouden worden opgevolgd. Het zou trouwens zeer moeilijk geweest zijn om in het bevrijde Zuiden voldoende personeel te vinden met de ambtelijke ervaring om het wespennest van administratie om te tooveren in een keurige honingraat, waarin iedere gerechtigde zijn eigen administratieve plaats zou kunnen vinden. Daarom werd den burgemeesters verzocht om rechthebbenden voorloopig te registreren en hun zoo noodig en binnen bepaalde grenzen voor-schotten te verlenen.

De definitieve afwikkeling van deze vele tienduizenden verzoeken om vergoeding voor geallieerde vorderingen is nu opgedragen aan het Centraal Bureau Vergoeding Militaire Vorderingen (C.B.V.M.V.) te Scheveningen, voorzien in het Besluit Vergoeding Militaire Vorderingen en Aanschaffingen 1945 (Stbl. no. F. 292) dd. 20 November 1945 en ingesteld bij de Eerste Uitvoeringsbeschikking dd. 4 Januari 1946. Voordien werd deze taak behartigd door de afdeling B. VII van het Ministerie van Oorlog,

gevestigd te Apeldoorn. Het C.B.V.M.V. heeft inmiddels ook de taak gekregen de Nederlandsche militaire vorderingen af te wikkelen.

Deze eenigszins uitvoerige uiteenzetting omtrent de organisatie van het apparaat, belast met de afwikkeling van de Nederlandsche zijde van „Mutual Aid”, wordt niet alleen gegeven, omdat er t.z.t. misschien nog eens aanleiding bestaat om aandacht te wijden aan de richtlijnen, volgens welke dit Bureau de vergoedingen vaststelt, doch ook om duidelijk te maken, waarom het nog niet mogelijk is om aan de hand van de gegevens, die dit apparaat nu aan het verzamelen is, een nauwkeurig overzicht te geven van de totale prestaties van Nederland voor de geallieerde legers. Uit alle hoeken en gaten komen nog gegevens binnen over reeds door gemeenten, het M.G. of andere instanties voorgeschoten bedragen. Inmiddels is een termijn gesteld en verstreken, waarbinnen particulieren hun vorderingen kunnen aanmelden, zoodat mag worden verwacht, dat deze stroom van komende gevallen binnenkort zal opdrogen.

Aard der diensten.

Aan de geallieerde legers, die ons land betraden, werd de bevoegdheid verleend, om de voor hen noodzakelijke diensten te vorderen. Eén der bepalingen van het zgn. „Legal Agreement” dd. 16 Mei 1944, hetwelk de rechtspositie van de bevrijdingslegers regelde, gaf hun daartoe het recht. In een afzonderlijke overeenkomst, het „Procurement Agreement”, afgesloten tusschen „Shaef” eenerzijds en den Minister van Oorlog anderzijds, werden echter voorzieningen getroffen, opdat van de vorderingsbevoegdheid een gebruik zou worden gemaakt, waardoor de Nederlandsche belangen zoo weinig mogelijk zouden worden geschaad. Daartoe werden o.a. een aantal goederen van vordering uitgesloten (voedsel, brandstof, vervoermiddelen e.d.) en kregen burgemeesters de gelegenheid om zich ervan te overtuigen, dat door bepaalde requisities de voorziening van de burgerbevolking niet te zeer in gevaar zou komen. Het spreekt vanzelf, dat de feitelijke omstandigheden niet steeds toelieten, dat men zich aan deze beperkingen hield, doch zulke onregelmatige vorderingen worden, indien zij in de gegeven omstandigheden militair noodzakelijk waren, niettemin door Nederland onder „Mutual Aid” gedragen.

Voor enkele bijzondere soorten van leveranties en diensten was de bemiddeling van burgemeesters ondoelmatig. Zoo is bijv. in besprekingen van het Rijkskolenbureau, afdeling Tilburg, met de „Solid Fuel Section” van „Shaef” in regelmatige vergaderingen de kolenpositie besproken, waarbij volgens de aldaar opgestelde verdeelingschema's herhaaldelijk belangrijke kolentoe wijzingen aan de geallieerde legers werden gedaan. Naar schatting is op deze wijze tot 1 April 1945 ongeveer 130.000 ton kolen voor Amerikaansche resp. Britsch/Canadeesche legerdoeleinden afgeleverd. Verder wordt ook het spoorwegvervoer voor geallieerde rekening centraal afgerekend. Hierbij doet zich in bijzondere mate het verschijnsel voor, dat de Nederlandsche Spoorwegen weliswaar groote diensten voor de geallieerde legers — eerst alleen in het Zuiden en later over het geheele land — hebben verricht, maar dat zij daarbij door diezelfde legers ook zeer zijn geholpen, bijv. door het ter beschikking stellen van een groot aantal locomotieven, door herstel van bruggen, door overname van reparatiewerkzaamheden in legerwerkplaatsen, enz. Voorzover deze contraprestaties zijn geschied uit militaire overwegingen, hetgeen veelal het geval is geweest, vallen zij onder „Mutual Aid”, door Engeland aan Nederland gegeven; hulp voor zuiver civiele doeleinden verleend zou echter door Engeland in rekening kunnen worden gebracht: voor enkele speciale gevallen is dit ook geschied. Ook voor het gebruik van het P.T.T.-apparaat en de tankcapaciteit van onze benzinemaatschappijen bestaan afzonderlijke regelingen.

Naast deze voor de hand liggende diensten aan de in ons land aanwezige legers staan de bijdragen, die het Nederlandsche industriele apparaat kon leveren voor de materiaalvoorziening van de bondgenootschappelijke legers. Het aanvaarden van dergelijke industriele opdrachten onder „Mutual Aid” had echter verschillende aspecten, die onderling moesten worden afgewogen. Om immers met een uitgemergeld apparaat en practisch zonder grondstoffen te gaan werken voor het buitenland, zonder dat daarvoor deviezen werden verkregen, was een verrekend besluit, temeer daar onze eigen voorziening van de burgerbevolking en van ons eigen leger — dat practisch geheel opnieuw moest worden opgebouwd en uitgerust — hierdoor onherroepelijk in het gedrang kwam. Daartegenover stond echter in de eerste plaats de bereidheid om onze bijdrage in de gemeenschappelijke oorlogvoering, niettegenstaande alle moeilijkheden, ook op dit gebied te leveren, terwijl daarnaast toch ook bedacht moest worden, dat — mits de grondstoffen incl. kolen werden bijgeleverd — langs dezen weg tenminste een begin kon worden gemaakt met het hervatten van de productie.

Hoe men de waarde van deze verschillende argumenten ook aanslaat, het verloop van den oorlog heeft tengevolge gehad, dat slechts weinig industriele orders onder „Mutual Aid” zijn geplaatst; tijdens de gedeeltelijke bevrijding van ons land was daartoe technisch, noch organisatorisch, een ruime mogelijkheid en de capitulatie van Japan — zoo spoedig volgende op de bevrijding van het Noorden — deed de belangstelling van onze bondgenooten voor orders in Nederland onmiddellijk dalen. Zoo zijn er wel enkele contacten gelegd, die tot export ook na de „Mutual Aid”-periode en op gewone commercieele basis hebben geleid, maar van een groote vlucht kan niet worden gesproken.

Omvang van „Mutual Aid” in België en Nederland.

Interessant is in dit verband een vergelijking met België, waar het industriele apparaat den oorlog zoo goed was doorgelopen en waar voorts van de bevrijding van dat land af zoo bewust een positieve politiek t.a.v. „Mutual Aid”-orders is gevolgd, dat België aanzienlijk meer onder „Mutual Aid” heeft geleverd dan het heeft ontvangen, en waar ook nu nog vele belangrijke legerorders van Engelsche en Amerikaansche instanties (nu tegen betaling) loopen.

De Belgen hebben onder „Mutual Aid” voor Engelsche militaire doeleinden volgens de tot nu toe gepubliceerde gegevens uitgegeven:

Leveringen van België onder „Mutual Aid” tot 1 Januari 1946 (in millioenen B.frs.):

Roefende goederen	2.312
Havens	946
Binnenscheepvaart	215
Spoorwegen	1.242
Wegvervoer	193
Vliegvelden	119
Telefoons	84
Onroefende goederen	1.258
Burgerarbeid	3.445
Industriele opdrachten	756
„Claims”	30

10.600

Voor Amerikaansche en Canadeesche rekening tezamen komt hier een ongeveer gelijk bedrag bij. Een gedeelte wordt echter terugbetaald (\pm 2 milliard B. frs.), omdat het leveringen, betreft na de „Mutual Aid”-periode (8 November 1945) resp. „Reverse Lend Lease”-periode (2 September 1945; zie hieronder). In bovenstaande cijfers zijn afzonderlijk vermeld de industriele opdrachten, uitgevoerd o.a. door „Foto Produits Gevaert S.A.”, de

Belgische textielindustrie, de „Fabrique National d'Armes de Guerre S.A.", e.a.

In Nederland zijn „Mutual Aid"-orders vooral geplaatst bij de textielindustrie (wollen en katoenen overhemdstoffen, canvas), de confectie-industrie (baretten, battle-dresses), de Ençi (cement), Philips, de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek (gist) en bij Zwanenberg (worstjes en vet). In onderstaande tabel is de waarde dezer leveranties begrepen in de groep roerende goederen.

Zooals reeds gezegd, moet bij het geven van onderstaande cijfers worden gewerkt met schattingen, welke zijn verkregen uit zeer ruwe gegevens van het C.B.V.M.V. en van diverse Britsche instanties. Zij hebben betrekking op leveringen en diensten aan Britsche en Canadeesche legeronderdeelen:

Leveringen aan Engelsche en Canadeesche instanties tot 8 November 1945:

	in miljoenen guldens
Roerende goederen	28
Spoorwegvervoer	47
Binnenscheepvaart	5
Gas, water en electriciteit	3
Andere dienstverleeningen	4
Huur van onroerende goederen	50
Inkwartiering	10
Burgerarbeid	56
„Claims"	30

233

Deze schattingen zijn ook daarom ruw, aangezien de beschikkingen, aan de hand waarvan de vergoedingen worden vastgesteld, elementen bevatten, wier toepassing in individuele gevallen tot verrassende resultaten kan leiden. Zoo zal bijv., bij de huur van goederen, behoorende tot een bedrijf, ook een zekere bedrijfsschade worden vergoed, welke in bepaalde gevallen een aanzienlijk bedrag kan vormen, hetgeen nu nog niet is te overzien.

Niet alle uitgaven volgens bovenstaande lijst zullen geheel door Nederland onder „Mutual Aid" behoeven te worden gedragen. Het „Mutual Aid Agreement" bepaalt namelijk in artikel 10:

„The Government of the United Kingdom undertakes to replace or to refund in sterling the cost of any articles requisitioned or purchased with guilders by the British Armed Forces, which require replacement from abroad. This does not apply to component parts or component material".

Het Britsche deel der post „roerende goederen" kan dus ten deele worden teruggevorderd in natura of in ponden; het is duidelijk, dat in verband met de vergaande materiaalschaarschte een zeer groot deel der gevorderde of gekochte goederen uit het buitenland moest of moet worden vervangen.

„Lend Lease". (Vereenigde Staten).

Van de verdragen met de Vereenigde Staten inzake wederzijdsche hulpverleening hebben voor ons onderwerp belang de overeenkomst van 8 Juli 1942 en de daarop gebaseerde notawisseling dd. 13 Juni 1943, waarvan de laatste geheel is gewijd aan de hulpverleening door Nederland aan de Vereenigde Staten, eenvoudigheidshalve veelal genoemd „Reverse Lend Lease", waartegenover de Amerikaansche hulp aan Nederland dan wordt aangeduid als „Straight Lend Lease". Gelijk de „Mutual Aid"-overeenkomst met Engeland, gaat ook bovenbedoelde notawisseling uitvoerig in op de verschillende vormen, waarin en de wijzen, waarop Nederland den Amerikaanschen troepen diensten en goederen zal leveren. De redactie verschilt aanmerkelijk van die der Engelsche overeenkomst, maar de strekking is dezelfde: het gaat om hulp voor militaire en daarmede overeenkomende doeleinden;

het Nederlandsche militaire en burgerlijke apparaat zal worden ingeschakeld en de bereidverklaring tot hulp moet worden gezien tegen den achtergrond der daartoe bestaande mogelijkheden. Ook een afspraak omtrent importgoederen werd gemaakt, hoewel de redactie belangrijk afwijkt van het boven aangehaalde artikel 10 van het „Mutual Aid Agreement".

Ons in het navolgende bepalende tot de „Reverse Lend Lease" binnen het grondgebied van het Rijk in Europa verleend en derhalve de „Reverse Lend Lease" van Indië en de West buiten beschouwing latende, zooals wij hierboven ook ten aanzien van „Mutual Aid" deden, moet allereerst worden opgemerkt, dat deze hulp aan de Amerikaansche legers, zooals vanzelf spreekt, een veel geringeren omvang heeft gekregen dan die aan Engeland en Canada. Immers, Nederland is slechts voor een klein gedeelte operatiegebied van Amerikaansche troepen geweest: alleen met de operaties om Nijmegen, in den Brabantschen corridor en in Limburg zijn groote contingenten Amerikaansche troepen gemoed geweest. En na de capitulatie van Duitschland is slechts relatief kort een bepaald gedeelte van Nederland Amerikaansche zone geweest, nl. Zuid-Limburg. In de laatste maanden van 1945 werden de daar gevestigde „Rest Centres" opgeheven.

Niettemin zijn belangrijke diensten onder „Reverse Lend Lease" geleverd. En ook na 2 September 1945, den datum, waarop ingevolge een verklaring van President Truman „Straight Lend Lease" en ook „Reverse Lend Lease" ophielden, hebben nog leveranties plaatsgevonden, die dus voor betaling in aanmerking komen.

Veel van wat gezegd is voor „Mutual Aid" kan ook voor de diensten onder „Reverse Lend Lease" worden gezegd: de Nederlandsche burger zal in het algemeen op gelijke wijze, volgens dezelfde richtlijnen en van hetzelfde orgaan (het C.B.V.M.V.) betaling ontvangen.

Aangenomen mag worden, dat door Nederland voor eenige tientallen miljoenen guldens „Reverse Lend Lease" is gepresteerd.

Canada.

De reden, waarom dit laatste deel van onze beschouwingen niet als titel een equivalent van de woorden „Mutual Aid" of Lend Lease" draagt, is, dat er tusschen Canada en Nederland geen verdrag van deze strekking bestaat.

Gedurende geruimen tijd is de financieele verhouding tusschen beide landen, die ontstaan was door de militaire activiteit, een punt van twijfel geweest. Wel had de Nederlandsche Regeering te Londen o.a. in verband met de opleiding van Nederlandsche vliegeniers in Canada zekere betalingen verricht aan Canada, maar deze afrekening was van een geheel ander kaliber dan de verhouding, die ontstond toen practisch het geheele Canadeesche leger omstreeks April 1945 naar Nederlandsch grondgebied werd overgebracht, de bevrijding van het Noorden voor een groot deel tot stand bracht en vervolgens zijn tenten in onze contreien opsloeg. Immers, het bleef niet bij de tenten: er verzeen uitgebreide kampeementen met oorlogsmateriaal en talloos waren de kazernes, scholen en andere gebouwen, die dezen troepen ter beschikking werden gesteld. Amsterdam werd „Leave Centre" en in Utrecht, Amersfoort, Nijmegen, Apeldoorn, Groningen werd het straatbeeld en het behuizingsprobleem door het Canadeesche leger beheerscht. En dat alles, terwijl omtrent de financieele consequenties daarvan geen duidelijke inzichten konden bestaan.

Totdat in den nazomer van 1945 van de Canadeesche Regeering het bericht werd ontvangen, dat een afrekening voor de op deze wijze door Nederland gemaakte kosten, werd beoogd. Maar toen ontstond de vraag, hoe deze kosten in rekening te brengen. De ontwikkeling heeft ertoe geleid, dat mede op grond van vroegere oriënterende

besprekingen en brieven naar een regeling wordt gestreefd, waarbij een afrekening tusschen beide landen geschiedt, op grond van globale schattingen.

Daarbij is een bezwaar, dat het 1e Canadeesche leger, dat, zooals bekend, deel uitmaakte van de 21e legergroep, in belangrijke mate mee profiteerde van diensten, die formeel aan Britsche legeronderdeelen waren verstrekt, terwijl anderzijds niet alle diensten voor dat leger beschouwd mogen worden als te zijn verleend aan Canada, omdat ook groote contingenten Britsche troepen deel uitmaakten van het 1e Canadeesche leger. Bovendien gebruikten Britten en Canadeezen dezelfde vorderingsformulieren, zoodat de nationaliteit van den vorderenden officier alleen kan blijken, indien hij zijn onderdeel of wapen heeft vermeld. Veel meer dan een schatting van Britsche en Canadeesche leveranties kan dan ook veelal niet worden gegeven, en dit is de reden, waarom de hierboven geplaatste staat van diensten, door Nederland geleverd, geen onderscheid maakt tusschen deze beide.

Voorts laat de reeds geschetste achterstand in de administratie van het Nederlandsche vergoedingsapparaat geen nauwkeurige opgaven toe.

Voor al deze moeilijkheden is gezamenlijk overleg de eenige remedie. In uitvoerige besprekingen met de Canadeesche financieele missie, die voor dit doel naar ons land is gezonden, is dan ook gezocht naar een voor beide landen aanvaardbaren grondslag, waarop voor de verschillende soorten van diensten van Nederland aan het Canadeesche leger rekeningen zouden kunnen worden opgesteld. Een goed wederzijdsch begrip heeft deze besprekingen begunstigd.

Het Canadeesche leger liet echter nog iets anders achter dan rekeningen; de uitrusting der verschillende divisies, die in ons land gelegerd waren geweest, gedeeltelijk bestaande uit wapenen, maar vooral uit een groot aantal militaire vrachtauto's, pantserwagens en motoren, veel electrisch-, medisch- en radiomateriaal e.d., werd grotendeels in de wagenparken en opslagplaatsen bij Arnhem en Nijmegen samengebracht. Een gedeelte hiervan is reeds door den dienst van den Kwartiermeester-Generaal aangekocht voor de uitrusting van het Nederlandsche leger. Deze dienst heeft trouwens in Canada zelf eveneens een aantal orders voor legerdoeleinden geplaatst. Ook deze verhoudingen brengen financieele consequenties mede en de mogelijkheid wordt bestudeerd om al deze vraagstukken tegelijkertijd onder het oog te zien.

Indien dit geschiedt zal met Canada een regeling kunnen worden bereikt, die weliswaar niet dezelfde is als de overeenkomsten met Engeland en de Vereenigde Staten, maar die toch uitvoerige wederzijdsche afrekeningen, die nog jaren zouden duren, overbodig maakt en praktisch uitdrukking zou geven aan de gebleken wederzijdsche hgreidheid tot hulpverlening, welke de basis kan zijn voor een langdurige goede verstandhouding tusschen beide landen.

Mr. J. EVERTS.

INFLATIE- EN DEFLATIETENDENTIES IN DE VEREENIGDE STATEN.

Inleiding.

Het beeld, dat de Vereenigde Staten aan het einde van dezen oorlog boden, is er een van enorme expansie op schier elk gebied. Het nationale inkomen steeg van \$ 70,8 milliard in 1939 tot \$ 161 milliard in 1945, het indexcijfer der industriele productie van 109 in 1939 tot 235 in 1944 en 188 in Augustus 1945 (Federal Reserve Index, 1935/'39 = 100), de overheidsuitgaven van \$ 8,7 milliard voor het fiscale jaar 1939 tot \$ 100,4 milliard voor 1945, het indexcijfer der landbouwproductie van 108 in 1939 tot 136 in 1944 (1935/'39 = 100), het totaal aantal tewerkgestelden (civiel en militair) van 45,5 mil-

lioen voorjaar 1940 tot 62 miljoen najaar 1944 (incl. 7 miljoen oorspronkelijk werkloozen, zoodat de netto toeneming 9,5 miljoen bedraagt, tegen een geschatten normalen aanwas gedurende dezelfde periode van 3 miljoen). Zichtdeposito's en geld in circulatie stegen van \$ 40 milliard in Juni 1940 tot \$ 127 milliard ultimo 1945.

In het onderstaande wordt getracht een korte analyse te geven van de belangrijkste inflationistische en deflationistische factoren, welke in de huidige economische constellatie der Vereenigde Staten vallen waar te nemen.

Inflationistische factoren.

1. De financiering van den oorlog.

Van 30 Juni 1940 tot einde 1945 heeft de Regeering \$ 380 milliard geheven. Hiervan was \$ 153 milliard, of 40 pCt., afkomstig uit belastingen en 60 pCt. uit leeningen. Van de geleende \$ 228 milliard werd 60 pCt. of \$ 133 milliard verkregen door het verkoopen van regeeringsobligaties aan anderen dan de commercieele en Federal Reserve banken. Ca. \$ 95 milliard of 40 pCt. der geleende gelden werd bij de commercieele banken geplaatst. De Federal Reserve Board schat, dat het algemeene publiek (met uitzondering van de banken, verzekeringmaatschappijen en andere financieele instellingen) aan het einde van 1945 ca. \$ 100 milliard regeeringsobligaties bezat, zijnde ca. acht maal zooveel als in 1940. De totale besparingen van individuen (incl. niet-vennootschappelijke bedrijven, bijv. landbouwers) in den vorm van tegoeden, effecten en verzekeringen worden geschat op ca. \$ 155 milliard voor de jaren 1940 t/m 1945, die van het bedrijfsleven aan het einde van den oorlog op ca. \$ 40 milliard.

Het deficit op het federale budget (sinds 1931 hebben de Vereenigde Staten geen batig slot meer gekend) steeg van \$ 5 milliard in 1941 tot bijna \$ 54 milliard voor het fiscale jaar 1945, de totale vlottende en geconsolideerde schuld van \$ 49 milliard tot \$ 275 milliard.

De geschetste groote stijging van liquide middelen, gepaard gaande met een nog beperkt aanbod van goederen, is een primaire factor van inflationistisch karakter.

2. Het budget, de obligatiemarkt en de banken.

In den aanvang van dit jaar, toen de begrooting 1946/'47 werd bekend gemaakt, werd het deficit voor het fiscale jaar 1945/'46 op \$ 28 milliard geschat. Tengevolge van het gunstige verloop van inkomsten en uitgaven sindsdien zal dit deficit vermoedelijk niet veel meer dan \$ 21 milliard bedragen. Voor het fiscale jaar 1946/'47 schat de budgetboodschap van Januari jl. het deficit op 4,3 milliard. De gunstige kaspositie van de Schatkist maakte het mogelijk gedurende het eerste halfjaar 1946 vrij groote bedragen overheidspapier, met name kortlopend, af te lossen. De totale federale schuld bedroeg eind 1945 \$ 278 milliard, eind Juni 1946 \$ 269 milliard. Uiteraard heeft deze ontwikkeling bij hen, die voortdurend aandringen op de noodzakelijkheid van budgetair evenwicht en vermindering der overheidsschuld, tevredenheid gewekt. Deze prima facie anti-inflationistische tendens echter heeft tegelijkertijd een inflationistischen kant: een afgeloste obligatie (indien niet in handen van een bank) zal in de meeste gevallen worden omgezet in een rekening-courant saldo, hetwelk, bij de huidige voor de meeste banken geldende reservebepalingen, door credietverleening tot het vijfvoudige kan worden uitgebreid! Een analoog proces doet zich ook afgezien van de amortisatie voor. Doordat nl. de Amerikaansche Schatkist de laatste jaren overwegend kortlopend papier heeft uitgegeven, is er een ware „jacht" op langlopende obligaties ontstaan. De banken trachten in sterke mate hun bezit aan kortlopend papier te verkoopen aan de Federal Reserve banken. Met de opbrengst kunnen zij dan deels langlopende, een hooger rendement opleverende regeeringsobligaties koopen, deels (aangenomen, dat zij

het saldo bij den Federal Reserve bank laten staan) tot in het vijfvoudige credieten verleenen. De koers der langlopende obligaties liep dan ook geleidelijk op, het rendement daalde. Moody's index van het rendement van overheidsobligaties bedroeg begin Juli 1944 1,79 pCt., een jaar later 1,59 pCt. en begin Juli van dit jaar 1,47 pCt. De rente van éénjarige schatkistcertificaten bedraagt 7/8 pCt. Daar de Board of Governors van het Federal Reserve System de lage-rente-politiek der Regeering ondersteunt, zijn de Federal Reserve banken wel genoodzaakt het aanbod van kortlopend papier te absorbeeren, aangezien anders een daling van den koers en stijging van den effectieven interestvoet de ongewenschte situatie van een hooger renteniveau zou kunnen meebrengen.

Deze zgn. „monetization” van de staatsschuld heeft velerlei critiek uitgelokt. Sommigen, met name de banken en institutioneele beleggers, bepleiten een hooger rentevoet. De Regeering heeft echter herhaaldelijk te kennen gegeven, dat een hoogere rente door haar niet gewenscht wordt wegens de zwaardere last op de begroting. In zijn jaarverslag voor 1945 heeft de Board of Governors van het Federal Reserve System een aantal aanbevelingen in andere richting gedaan, welke wetgeving zouden vereischen. In de eerste plaats stelt de Board voor, dat hij gemachtigd wordt een maximum vast te stellen voor het bedrag aan langlopende overheids- of particuliere obligaties, dat een bank mag aanhouden tegen haar netto-rekening-courant-gelden.

Hiermede zou de practijk van het verkoopen van kort papier en het daartegen aankooopen van langlopende obligaties belemmerd worden. Gelijk echter de National City Bank in haar bulletin van Juli opmerkt, is het de vraag, of de maatregel effectief zou zijn. Immers, naast de contante deposito's heeft het bankwezen nog ca. \$ 31. milliard termijndeposito's, terwijl het bezit aan regeeringsobligaties met een effectieven looptijd van meer dan 10 jaar ca. \$ 6 milliard bedraagt. Waarbij een onbekende factor van groot belang is, hoe de Board het begrip „langlopende obligaties” zou definieeren.

Volgens een tweede voorstel van de Federal Reserve Board zouden de banken verplicht zijn als zgn. secundaire reserves een bepaald percentage van de contante deposito's in den vorm van schatkistwissels en -certificaten aan te houden. Als bezwaar kan aangevoerd worden, dat een dergelijk algemeen percentage de eene bank zwaarder zou treffen dan de andere. Voorts zou de Schatkist in staat zijn een zeer lage interest op het aldus geplaatste papier te forceeren. Bovendien zou het voorschrift, gelijk de National City Bank opmerkt, de actieve credietverleening der banken belemmeren. Immers, een rekening-courant voorschot zou automatisch een vergrooting van de reserve aan schatkistpapier noodig maken.

In de derde plaats vraagt de Federal Reserve Board om machtiging de wettelijke reserve tegen de contante deposito's te kunnen verhoogen, zulks in het bijzonder teneinde credietuitbreiding op basis van reserves, verkregen tengevolge van goudimporten of stortingen in rekening-courant, te voorkomen. Dit laatste desideratum is wel het verst van verwezenlijking af. „Excess reserves” der bij het Federal Reserve System aangesloten banken zijn n.l. betrekkelijk laag. Op 3 Juli jl. bedroegen zij \$ 470 miljoen, zijnde het laagste cijfer sinds 19 Juli 1933. Deze daling, welke vooral de laatste weken plaatsvond, is voornamelijk veroorzaakt door de aflossing van staatsobligaties. De nieuwe minister van Financiën, John W. Snyder, heeft per 1 Augustus wederom een aanzienlijke aflossing van overheidsobligaties aangekondigd. Het is op het oogenblik nog niet met zekerheid te zeggen, wat het resultaat zal zijn van de gecombineerde werking van de vermindering der „excess reserves” en de vermeerdering van den zich in de handen van het publiek bevindenden geldvoorraad.

Gedurende de laatste weken heeft de ontwikkeling

van den rentevoet een, zij het ook zwakke, tendens naar boven laten zien. Deze tendens ving aan met de opheffing door de Federal Reserve banken van den preferentieelen discontovoet van $\frac{1}{2}$ pCt. voor de beleening door de banken van staatsobligaties met een looptijd van minder dan een jaar. Voorts heeft eenige dagen geleden de Federal Reserve Bank van New-York het disconto op 90-daagsche bankaccepten verhoogd van $\frac{1}{2}$ tot $\frac{3}{4}$ pCt. Tevens hebben de meeste New-Yorksche banken de rente voor leeningen op staatsobligaties aan handelaren verhoogd. Als gevolg van de verkrapting van den geldmarkt daalde de koers van staatsobligaties gedurende de laatste dagen. Een voortzetting van deze opgaande tendens van den rentevoet zou beteekenen, dat de Regeering in de toekomst eveneens tegen een hoogere rente zou moeten leenen. Dit zou dan in tegenstelling zijn tot de herhaaldelijk bevestigde lage-rentepolitiek, welke ook door de Federal Reserve Board in zijn recent rapport ondersteund werd. Het is niettemin interessant te constateeren, dat de gemiddelde rentelast van de Overheid reeds is gestegen van 1,936 pCt. op 30 Juni 1945 tot 1,996 pCt. op 30 Juni 1946, voornamelijk tengevolge van aflossing gedurende de laatste maanden van ca. \$ $6\frac{1}{2}$ milliard 7/8 pCt. schatkistcertificaten.

3. De ontwikkeling van het nationale inkomen.

Na V-J-dag verminderde het totale bedrag aan loonen en salarissen aanmerkelijk, zoowel door groofter werkloosheid als door vermindering van den arbeidstijd. Het totaal aan betaalde loonen en salarissen bedroeg ca. \$ 116 milliard op jaarbasis vóór V-J-dag, \$ 103 milliard in het laatste kwartaal 1945 en \$ 101 milliard op jaarbasis in het eerste kwartaal 1946. Sindsdien vond echter weder een stijging plaats. De werkloozenuitkeering, de hooge uitkeering aan oorlogsveteranen en een stijging van het ondernemersinkomen hadden tot resultaat, dat het totale inkomen, ontvangen door individuen gedurende het eerste kwartaal van 1946, op jaarbasis 157 milliard dollars bedroeg, zijnde slechts $3\frac{1}{2}$ pCt. lager dan het niveau vóór V-J-dag. De vraag naar goederen, die zich vnl. concentreerde op kleding en duurzame consumptiegoederen, kon dus groot blijven. Nadat wij aldus de voornaamste inflationistische factoren aan de geldzijde hebben beschouwd, moeten wij thans iets zeggen omtrent de goederenzijde.

4. Het goederenaanbod.

Het indexcijfer der industrieele productie van de Federal Reserve Board, dat voor Augustus 1945 186 bedroeg, daalde in de daarop volgende maanden tot 152 in Februari 1946, om daarna weder te stijgen tot 168 in Maart, waarop weder een daling tot 165 in April en 160 in Mei: (1935 tot 1939 = 100). Sindsdien is als gevolg van de liquidatie van de mijnwerkers- en andere stakingen een stijging ingetreden.

Er kan geen twijfel aan bestaan, dat de fabriekse stakingen een primairen factor vormen, welke geleid heeft tot beperking van den omvang van het goederenaanbod. Er zijn echter twee andere belangrijke oorzaken van het geringe goederenaanbod, t.w. de olopende tendens van het prijsniveau en de bepalingen van de wet inzake de belasting van overwinsten.

Het olopende prijsniveau.

Sedert V-J-dag is het indexcijfer van groothandels-prijzen voortdurend gestegen en thans ca. 45 pCt. hooger dan in 1939, waarbij de ontwikkeling sedert de beëindiging der prijscontrole op 30 Juni jl. nog niet inbegrepen is. Het baart dan ook geen verwondering, dat zoowel bij de fabrikanten als bij de groot- en kleinhandelaren een zekere terughoudendheid bestond om goederen op de markt te brengen. Bij de fabrikanten vond tot April jl. een stijging der voorraden plaats. Sindsdien is een

vermindering ingetreden. Het achterhouden van voorraden schijnt echter in hoofdzaak bij de groot- en kleinhandelaren te hebben plaatsgevonden. Het uitzicht op verhoogde prijzen na de opheffing van de prijscontrole speelde hierbij uiteraard een groote rol.

De wet op de belasting van overwinsten.

De overwinstbelasting zelf, welke 85½ pCt. bedroeg, is sedert 1 Januari 1946 opgeheven. Deze belasting, hoewel van jaar tot jaar geheven, nam in aanmerking verliezen, welke in de twee jaren volgende op het heffingsjaar, voorkwamen. Deze bepaling is voor het jaar 1946 nog van kracht. Indien derhalve een onderneming gedurende 1946 een lagere winst dan het gemiddelde van de periode 1936-1939 maakt of een verlies lijdt, heeft zij recht op een volgens een bepaalde methode berekende restitutie van de over de jaren 1944 en 1945 betaalde overwinstbelasting. Deze met name door de vakvereenigingen veel bestreden „carry-back”-clausule is indertijd in de wet opgenomen als compensatie van de verwachte hoge onkosten der industrie bij den overgang van oorlogs- naar vredesproductie. De wet specificceert niet hoe de verminderde winst of het verlies moet zijn ontstaan. Een staking en de daaruit voortvloeiende verliezen beteekenen derhalve voor menige onderneming gedurende 1946 geen ramp. A fortiori, waar de concurrentie in dezen tijd van goederenschaarschte in talrijke branches van minder belang is, kan men aannemen, dat meer dan één onderneming, welke normaliter er alles op gezet zou hebben tot overeenstemming met de arbeiders te komen, het thans zonder al te veel bezwaar op een staking heeft laten aankomen.

Tot 31 December 1945 heeft de overwinstbelasting nog rechtstreeks tot een beperking der omzetten geleid.

5. De belastingpolitiek.

In aansluiting op het zoeven aangaande de overwinstbelasting opgemerkte zij vermeld, dat de inkomensbelasting, voor particulieren voor 1946 vrij aanzienlijk verlaagd is en naar schatting ca. \$ 2½ milliard minder dan in 1945 zal opleveren. De hooge accijnzen van den oorlogstijd zijn echter gehandhaafd en zullen eerst 6 maanden na het wettelijke einde der vijandelikheden (een nog steeds niet aangekondigd tijdstip) opgeheven worden. Tenslotte is de normale en speciale belasting op ondernemingen verlaagd, teneinde de bedrijven, die niet profiteren van de opheffing der overwinstbelasting, eveneens een voordeel te geven.

De netto-vermindering van inkomsten der Schatkist als gevolg van de gewijzigde belastingen wordt voor 1946 geschat op ca. \$ 6 milliard.

6. Arbeidskosten per eenheid van productie.

In vele industrieën stegen de loonen sterker dan de arbeidsproductiviteit, zoodat de arbeidskosten per eenheid van productie opliepen. Van 25 „civiele” industrieën toonden er in de periode 1939 tot en met 1944 slechts 2 (kunstzijde en consumptie) een daling der arbeidskosten per eenheid van productie. Voor 18 industriegroepen waren deze kosten meer dan 1/3 hooger dan in 1939.

Deflationistische factoren.

1. De vermindering van het arbeidsinkomen.

Gedurende den oorlog steeg het totale loon door een reeks van oorzaken; in de eerste plaats overwerk (werkweek van tenminste 48 uur), dat 1½-maal zoo hoog als het normale werk werd geremunereerd. De extra-arbeidsuren hebben naar schatting het wekelijkse arbeidsinkomen van 1939 met \$ 145 miljoen tot 1945 doen stijgen. Een tweede factor was de trek naar hooger betaalde industrieën (de neger-katoenarbeiders uit het Zuiden trokken bijv. naar de oorlogsindustrieën in het Westen en Midden-Westen), welke het weekinkomen van

1939 met ca. \$ 34 miljoen heeft verhoogd. De verhoging van het normale loon (vele werkzaamheden werden hooger geclassificeerd, de zgn. „upgrading”) voegde \$ 124 miljoen aan het inkomen van 1939 toe, en tenslotte de toeneming van het totale aantal werkkrachten \$ 116 miljoen.

Pessimistische schattingen na het einde van den oorlog deden hooren, dat de totale loon- en salarisbetalingen in 1946 met niet minder dan \$ 20 milliard zouden dalen. Inderdaad daalde het indexcijfer van de loonen van fabrieksarbeiders vrij scherp, t.w. van 333,3 in April 1945 tot 222,9 in November 1946, waarna, behoudens een onderbreking tengevolge van de stakingen, een stijging optrad tot 232,5 in Maart 1946 (1939 = 100). Door een toeneming van de tewerkstelling bij niet-industrieële bedrijven verminderde het totale looninkomen slechts van \$ 9,6 milliard in April 1945 tot \$ 8,5 milliard in December 1945.

Na V-J-dag meenden sommige autoriteiten, dat de werkloosheid in den loop van den winter of van het voorjaar 1946 tot niet minder dan 6 miljoen zou stijgen. De ontwikkeling ten deze is echter zeer meegevallen. Weliswaar steeg het aantal werklozen van 830.000 in Augustus 1945 tot 2.710.000 in Maart 1946, doch in dit laatste cijfer is begrepen het groote aantal oorlogsveteranen, dat, gelijk te begrijpen, er de voorkeur aan gaf een lange vacantie te nemen en de veteranenuitkeering te toucheeren, inplaats van een werkkring te aanvaarden. Dat het genoemde werklozencijfer gunstig is, is nog duidelijker, indien men in aanmerking neemt, dat sedert het einde van den oorlog niet minder dan 10 miljoen leden der veteranen zijn gedemobiliseerd. Van het genoemde werklozencijfer voor Maart zijn 1,2 miljoen veteranen. In het tweede kwartaal 1946 is de werkloosheid aanmerkelijk verminderd, en deze ontwikkeling houdt aan. Het aantal werkenden daalde van 55.220.000 in Juli 1945 tot 52.900.000 in September 1945, waarna een voortdurende stijging gevolgd is tot 56.740.000 in Juni 1946, een cijfer, dat overeenkomt met het doel, gesteld in Henry Wallace's „Sixty Million Jobs”.

Men kan dan ook zeggen, dat de ontwikkeling van het arbeidsinkomen sedert V-J-dag nauwelijks deflationistisch heeft gewerkt.

2. Samenstelling der besparingen.

Wij zagen in het begin, dat de totale besparingen gedurende den oorlog niet minder dan ca. \$ 155 milliard bedragen. Op verzoek van de Federal Reserve Board heeft het Bureau of Agricultural Economics, een afdeling van het Departement van Landbouw, een onderzoek gedaan ¹⁾ met betrekking tot de verdeling van het bezit van individuen aan liquide activa (banktegoeden en overheidsobligaties). Het totaal daarvan bedroeg einde 1945 \$ 130 milliard, zijnde \$ 90 milliard meer dan aan het einde van 1939. Het genoemde bureau interviewde circa 3.000 zorgvuldig geselecteerde „spending units”. Onder een „spending unit” wordt verstaan een groep personen, die gewoonlijk hun inkomen voor de belangrijkste uitgaven „poolen”.

De volgende tabel vermeldt de verdeling van het inkomen over 1945, van de netto besparingen gedurende dat jaar en het bezit aan liquide activa aan het einde van 1945:

„Spending units” in percentage-groepen	Totaal van iedere groep als percentage van het geheel		
	geld-inkomen	bruto-besparingen	netto-besparingen liquide activa
Bovenste 10 pCt.	29	53	60
” 20 ”	45	72	77
” 30 ”	58	84	87
” 40 ”	69	92	105
” 50 ”	78	97	111
Onderste 50 ”	22	3	—11
			3

¹⁾ „A national survey of liquid assets”, „Federal Reserve Bulletin” van Juni 1946.

Met de „bovenste” 10 pCt. worden bedoeld de 10 pCt. van de inkomen-ontvangers, resp. spaarders, resp. houders van liquide activa, welke de hoogste bedragen van elk dier categorieën bezitten. Onder bruto-besparingen worden verstaan de totale individuele positieve besparingen (inkomen minus uitgaven), terwijl de netto-besparingen zijn de totale individuele positieve besparingen verminderd met „dissaving” (uitgaven het inkomen te boven gaand).

Het rapport toont voorts, dat het gemiddelde bezit aan liquide activa van de bovenste 10 pCt. \$ 10.500 bedraagt, dat van de onderste 40 pCt. \$ 40 is. Belangwekkend zijn ook de gegevens omtrent de verwachte besparingen in 1946. Van alle „units” (uitgezonderd de boeren) verwacht 21 pCt. meer dan in 1945 te sparen, 34 pCt. verwacht ongeveer hetzelfde te zullen sparen, terwijl 19 pCt. een vermindering veronderstelt; voor 26 pCt. bestond geen bepaalde verwachting. Men neme in aanmerking, dat deze schattingen plaatsvonden vóór de recente prijsstijging.

Het blijkt dus, dat de reeds vóór den oorlog in de Vereenigde Staten bestaande ongelijke verdeling van inkomen en besparingen zich heeft voortgezet. Het is duidelijk, dat hier een deflationistisch gevaar schuilt. Met name, indien de stijging van het prijspeil voortgaat, het reële inkomen verder daalt en een grooter aantal personen ontspaart, zou in de toekomst de vraag naar bepaalde duurzame consumptiegoederen kunnen gaan achterblijven bij het aanbod. Dit moet worden bezien in samenhang met het feit, dat zelfs bij een zeer gunstige ontwikkeling van het inkomenspeil de binnenlandsche vraag naar sommige duurzame consumptiegoederen geleidelijk verzadigd zal worden. Op dat oogenblik zal de absorptiecapaciteit van de buitenlandsche vraag van zeer groote beteekenis zijn.

3. Vermindering der overheidsuitgaven.

Gedurende het belastingjaar 1945 bereikten de federale uitgaven een maximum van \$ 90 milliard voor activiteiten in verband met den oorlog. Voor het belastingjaar eindigende Juni 1947 worden de totale federale uitgaven op ca. \$ 39 milliard geschat. Volgens de meening van velen, met name van de aanhangers van de „mature economy”-school, zal de vermindering van de overheidsvraag niet voldoende gecompenseerd worden door een stijging van de particuliere vraag. Meer in het bijzonder wordt gevreesd, dat de particuliere kapitaalvorming te klein zal blijven. J. Mosak heeft uitgerekend²⁾, dat bij een nationaal inkomen van \$ 200 milliard in 1950 en belastingen als in 1940 de totale consumenten-uitgaven ca. \$ 129 milliard zullen zijn, zoodat overheids-uitgaven plus particuliere kapitaalvorming \$ 71 milliard zouden moeten bedragen. (De werkloosheid is op 1½ miljoen geschat). Indien de Overheid zich tot normale uitgaven beperkt, zouden deze ca. \$ 25 milliard bedragen, zoodat voor de particuliere kapitaalvorming \$ 46 milliard, dat is niet minder dan 2½ maal zooveel als het hoge niveau van 1941, zou overblijven. Waar een dergelijk hoog volume van particuliere kapitaalvorming weinig waarschijnlijk is, is de conclusie, dat naast maatregelen tot stimuleering van de consumptie en van de particuliere kapitaalvorming, een programma van overheidsuitgaven waarschijnlijk noodzakelijk zal zijn.

De nadruk zij erop gevestigd, dat het in de voorafgaande alinea bedoelde deflatiegevaar zich op dit oogenblik nog geenszins doet gevoelen. De vraag is nog zoo groot en het aanbod nog zoo beperkt, dat maatregelen tot stimuleering van de consumptie slechts inflationistisch zouden werken. De tijdens den oorlog ingestelde beperkende bepalingen op het consumentencrediet zijn nog steeds van kracht: bij aankoop op afbetaling moet 1/3

contant betaald worden, en het restant in hoogstens 12 maanden. Zelfs een voorstander van „deficit spending” als Alvin Hansen heeft nog onlangs in een artikel in de „New-York Times” van 7 Juli 1946 als zijn meening te kennen gegeven, dat budgetair evenwicht, voortzetting van het sparen, en het bieden van weerstand aan de verleiding om belastingen te verlagen geboden zijn, zoolang de huidige inflationaire druk aanhoudt.

4. Andere deflationistische factoren.

Het totaal aan de Regeering toebehoorende surplus oorlogsgoederen bedraagt zeer approximatief \$ 65 milliard, waarvan inmiddels een belangrijk deel is verkocht. Het potentieele aanbod dezer voorraden heeft een deflationistisch karakter, hetwelk des te belangrijker zal zijn, indien de prijzen dezer goederen niet verhoogd zullen worden. Dit is althans op het oogenblik de politiek van de „War Assets Administration”, beheerster der surplusvoorraden.

Als deflationistische factor wordt voorts wel genoemd de verhoogde productiviteit van den arbeid. Volgens een rapport van het „Bureau of Labor Statistics” is de arbeidsproductiviteit in 15 van 23 industrieën gestegen aan het einde van den oorlog in vergelijking met 1939. De gemiddelde stijging voor de 23 groepen tezamen bedroeg echter niet meer dan 3 pCt. Dit is niet bijzonder veel, indien men bedenkt, dat de normale toeneming der arbeidsproductiviteit vóór den oorlog jaarlijks circa 3 pCt. bedroeg. Onder arbeidsproductiviteit wordt verstaan productie per man-uur. Wij hebben gezien, dat voor de meeste industrieën een sterke stijging der loonen de arbeidskosten per eenheid van productie heeft doen toenemen, de gestegen arbeidsproductiviteit ten spijt.

De jongste gebeurtenissen: conclusies.

Tot 30 Juni jl. is de stijging van prijzen binnen zeer beperkte grenzen gebleven. Het indexcijfer van groothandelsprijzen van het „Bureau of Labor Statistics” steeg tusschen 30 Juni 1945 en 30 Juni 1946 slechts 6,4 pCt. Ook de stijging der loonen bleef gelimiteerd en ook al heeft het „Office of Price Administration” vooral gedurende het tweede kwartaal van dit jaar talrijke prijsverhogingen als gevolg van loonsverhogingen moeten toestaan, toch kan men niet zeggen, dat zich een vicieuze spiraal van loonen en prijzen ontwikkelde.

Op 30 Juni jl. vielen met de prijscontrole de federale subsidies op o.a. boter, melk, vleesch, bloem, koper, lood, zink en petroleum weg. De prijsstijging was dan ook vooral geprononceerd voor de grondstoffen. Het indexcijfer van het „Bureau of Labor Statistics” voor 29 grondstoffen steeg van 199,4 op 28 Juni jl. tot 248,9 op 16 Juli (1939 = 100), dat van de daarin begrepen voedingsmiddelen van 229,6 op 30 Juni tot 305,4 op 16 Juli. Het wekelijkse indexcijfer van genoemd bureau, dat groothandelsprijzen voor meer dan 900 grondstoffen en producten verwerkt, steeg 4 pCt. in de week van 30 Juni tot 6 Juli, en 7 pCt. tusschen 30 Juni en 13 Juli.

Eén der rechtstreeksche consequenties van de opheffing der „O.P.A.” is de beëindiging van de controle op exportprijzen. In sommige kringen wordt nu gevreesd, dat sommige niet onder exportlicentie vallende goederen in sterke mate naar landen met hoge prijsniveaux zullen afvloeien, met name naar Mexico en Zuid-Amerika. Het is daarom niet uitgesloten, dat de zgn. „positive list” (de onder exportvergunning vallende goederen) zal worden uitgebreid.

Zelfs indien alsnog een zekere mate van prijscontrole opnieuw wordt ingesteld, is het waarschijnlijk, dat vele der opgelopen prijzen niet of slechts ten deele weer kunnen worden ongedaan gemaakt. De onzekerheid maakt het gevaarlijk een schatting omtrent de prijsstijging te doen; volgens sommigen zal het prijsniveau

²⁾ „Forecasting postwar demand”, *Econometrica* 1945, herdrukt in „Economic reconstruction”, ed. S. E. Harris, New-York 1945, blz. 78 e.v. Zie ook van denzelfden auteur „National budgets and national policy”, *American Economic Review*, Maart 1946.

tusschen 30 Juni en 31 December 15 à 20 pCt. oploopen. Niettemin lijkt het weinig waarschijnlijk, dat zich een „run away“-inflatie zal ontwikkelen, indien het althans gelukt expansie der creditverleening en geldcirculatie en een vicieuze spiraal van loonen en prijzen te voorkomen.

Washington, D. C., 15 Juli 1946.

Dr. J. KAUFMAN.

BOEKAANKONDIGING.

„A system of national bookkeeping“. Illustrated by the experience of the Netherlands economy, by J. B. D. Derksen.

Deze publicatie van den bekenden Nederlandschen statisticus verscheen als nummer X in de serie „Occasional Papers“, uitgegeven door het „National Institute of economic and social research“.

Gewezen wordt op het groote belang van een nationale boekhouding voor een evenwichtige economische politiek. Als doel voor een systeem van nationale boekhouding wordt aangegeven:

1e. het opstellen van een tabel van ontvangsten en uitgaven, en van winsten en verliezen, voor elken sector van het economisch leven;

2e. het opstellen van een tabel, waarop voor elken sector de wijzigingen in den voorraad kapitaalgoederen en de daarmee samenhangende financiering is aangegeven;

3e. het geven van een balans voor de belangrijkste sectoren van het economisch leven en voor de volkshuishouding in zijn geheel, met als activa de kapitaalgoederen, en als passiva den vorm, waarin de aanspraken op deze kapitaalgoederen luiden.

Een en ander wordt uitvoerig geïllustreerd aan de hand van de Nederlandsche volkshuishouding in 1938.

Behalve uit deze publicatie blijkt uit een artikel van den Engelschen econoom J. R. N. Stone in de „Times“ van 27 Mei 1946, dat het werk van Nederlandsche economen en statistici, om de nationale economie in quantitative relaties te beschrijven, in Engeland de volle aandacht en waardeering geniet.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt is door het niet verlenen van vervallend schatkistpapier weer iets ruimer geworden, zoodat de beleeningen bij De Nederlandsche Bank, welke tijdens den maandultimo vrij sterk waren gestegen, door aflossing weer tot het normale peil konden dalen.

Tevens konden de banken voldoen aan de vraag naar gelden voor den aankoop van deviezen, welke blijkens den jongsten weekstaat van de centrale bank niet minder dan f 30 miljoen bedroeg. Per saldo namen de tegoeden der banken bij De Nederlandsche Bank nog met f 25 miljoen toe, waardoor zij het peil van f 67 miljoen bereikten.

Speciaal voor de kortere termijnen kwam dan ook een lager disconto tot stand. Drie- en viermaands promessen werden tegen 1 7/16 pCt. verhandeld, maar in de notering voor de langere termijnen kwam zeer weinig verandering. Juni- en Julipromessen werden tegen 1 5/8 pCt. gezocht. Overigens waren de omzetten gering. De rente voor call-geld daalde tot 1 pCt.

Op de Amsterdamsche Effectenbeurs waren de koersveranderingen voor aandelen in de afgelopen week betrekkelijk gering. Alleen de groep Banken wist als geheel een koersstijging te boeken, maar bij de overige groepen was de koersontwikkeling verdeeld.

Aandelen van Berkel's Patent stegen bijv. tusschen 2 en 9 Augustus jl. van 106 op 107 pCt., maar aandelen Unilever daalden van 268 tot 259 pCt. in de betrokken periode, terwijl aandelen Philips daarentegen een geringe

koersstijging noteerden. Belangstelling vooral trokken de „claims“ Koninklijke Olie, welke op den laatsten beursdag van dit overzicht voor f 769 werden verhandeld, hetgeen iets minder is dan zou overeenkomen met den koers van aandelen Koninklijke, welke voor 5 van dergelijke „claims“ kunnen worden verkregen. De laatste werden nl. tegen 388 pCt. verhandeld.

Op de staatsfondsenmarkt heerschte een vrij vaste stemming; de 3½ pCt. oorlogsleeningen stegen dan ook in koers tot 102½ pCt.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
5 Aug. '46	5.213.706	188.137	5.474.672	4.957.040
29 Juli '46	5.243.841	218.729	5.535.411	5.019.954
22 „ '46	5.238.506	205.367	5.516.714	5.004.265
15 „ '46	5.239.309	204.659	5.519.591	5.002.142
8 „ '46	5.238.151	185.582	5.499.358	4.984.881
1 „ '46	5.264.562	262.164	5.602.361	5.090.459
24 Juni '46	5.286.394	188.356	5.550.429	5.037.876
17 „ '46	5.265.002	184.918	5.525.598	5.013.949
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
5 Aug. '46	2.740.046 ¹⁾	2.216.959	C1.457.324	67.437	183.718
29 Juli '46	2.721.916 ¹⁾	2.297.841	C1.561.893	41.842	181.713
22 „ '46	2.670.730	2.333.326	C1.555.381	54.104	178.716
15 „ '46	2.661.707	2.340.284	C1.522.497	102.166	183.728
8 „ '46	2.666.730	2.318.015	C1.541.739	79.657	180.729
1 „ '46	2.667.997	2.422.345	C1.642.800	64.325	178.071
24 Juni '46	2.613.290	2.424.436	C1.603.823	79.339	178.763
17 „ '46	2.600.485	2.413.312	C1.605.375	71.343	177.812
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.465.746.

²⁾ „ „ „ f 2.447.235.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
8 Aug. 1946	33.148	3.311	3.349	211	897	49.742
1 „ 1946	33.148	3.235	3.306	182	926	49.542
25 Juli 1946	33.148	3.708	3.244	206	940	48.632
18 „ 1946	33.230	3.695	3.372	199	933	48.797
11 „ 1946	33.229	3.860	3.554	178	917	49.197
4 „ 1946	33.229	3.963	4.247	191	908	48.677
27 Juni 1946	33.327	4.101	3.871	190	913	48.062

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ²⁾
8 Aug. 1946	643	156.435	72.480	2	3.675	740
1 „ 1946	644	156.108	72.381	2	3.440	743
25 Juli 1946	644	155.655	71.862	2	3.502	746
18 „ 1946	647	156.020	72.319	3	3.396	746
11 „ 1946	653	156.856	73.030	2	3.442	751
4 „ 1946	653	157.141	73.205	6	3.532	752
27 Juni 1946	653	156.253	72.505	3	3.343	757

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.